

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČNÍK: II.

ČÍSLO: 5

MÁJ 1991

O RETROSPEKTIVÁCH A PLANOCH NA DUCHONKE

V dňoch 16. - 17. mája 1991 sa v Inštitúte pre verejnú správu na Duchonke uskutočnila porada riaditeľov, vedúcich oddelení a hospodárskych pracovníkov štátnych ústredných, štátnych oblastných archívov a Archívu hl. m. SR Bratislavy. Cieľom stretnutia boli aktuálne otázky slovenského archívnictva, vyhodnotenie činnosti za rok 1990, roky 1986-1990, rozpracovanie zámerov týchto ústavov po roku 1990, plán hlavných úloh na rok 1991 a inštruktáž riaditeľov a hospodárskych pracovníkov priamo riadených archívov.

V prvý deň rokovania bol blok referátov pracovníkov Odboru archívnictva MV SR. Riaditeľ odboru Peter Kartous podal vyčerpávajúci komentár k doterajšiemu plneniu Zámerov slovenského archívnictva po roku 1990, k zabezpečeniu činnosti štátnych archívov v SR, k novele zákona o archívnictve, k zákonu o obciach a jeho dopade na štátne okresné archívy. Venoval sa základným tendenciám predarchívnej starostlivosti, spracúvaniu archívnych dokumentov, úlohám v metodike ich sprístupnenia v súvislosti s vypočtovou technikou, zahraničným stykom, atď. Informoval o vzdovej politike v archívnictve (riaditelia dostali písomný návrh Odboru archívnictva pre Ministerstvo práce a sociálnych vecí SR na novú nomenklatúru v archívoch). Zaujímavým bolo jeho porovnanie počtu archívov, množstva archívneho materiálu a personálneho obsadenia archívov vo Francúzskej a Slovenskej republike. Podakoval I. Chalupeckému a E. Rákošovi za ich vysoko hodnotené referáty na X. zjazde Slovenskej historickej spoločnosti, ktorými reprezentovali archívnu obec a jej vklad do spoznávania národnej minulosti za posledných 40 rokov.

Mária Stieberová, vedúca metodického oddelenia, vyhodnotila a zrekapitulovala činnosť ústavov za rok 1990 a roky 1986-1990. Po hodnotení kvality a foriem spracúvania archívnych dokumentov (základom je inventarizácia) a vyhodnotení pomôcok aj štatisticky uviedla výsledky dosiahnuté v uvedených rokoch v porovnaní s rokom 1984.

Ján Beňko, zodpovedný referent pre tieto ústavy, vyhodnotil novú metódu plánovania v archívoch platnú od roku 1991 a ich zábery na najbližších 5 či 10 rokov. V týchto súvislostiach, nadväzujúc na M. Stieberovú, opätovne zdôraznil, že "bežné metre" a "normy" (nešťastne rezonujúce ešte aj na X. zjazde SHS) sú zažehnanou chorobou počiatkov nášho archívnicstva, na ktoré treba definitívne zabudnúť a vymazať ich z nášho slovníka. Meradlom práce archívov i každého archívára je a bude kvalitatívna stránka ich činnosti opretá o vedeckú základňu našej disciplíny - archivistiky. Činnosť ústavov, vrátane plánovania i dlhodobého, ale aj vykazovanie na ňu chápať v zmysle stavovskej zodpovednosti za kvalitnú robotu gazdu, zodpovedného za opatrovanie a spracúvanie "pamäti národa", nepostrádateľnej pre každého občana Slovenskej republiky i európsku kultúru. Súčasťou referátu boli aj návrhy na riešenie odborných postupov pri spracúvaní zložitejších fondov, na ohodnocovanie spracovávateľov cudzojazyčných fondov, na povinnú stáž absolventov archívnicstva v SÚA SR, isté štatistické údaje a iné záležitosti.

Alica Paulusová informovala prítomných o nových Evidenčných listoch archívnych fondov a ich zavedení do praxe, o plánovanom stredoškolskom štúdiu spisovej služby a archívnicstva od roku 1992 a výpočtovej technike v archívnicstve.

Eliáš Sloboda podrobne skomentoval a vysvetlil návrh Metodického pokynu o vydávaní a spoplatňovaní správnych informácií z archívnych dokumentov (dostali ho všetci riaditelia - pripomienky k nemu majú zaslať do konca mája), ktoré by mali platiť vo všetkých štátnych archívoch SR od júla 1991.

V odpoludňajšom rokovaní podal informáciu o súčasnej situácii a ťažkých problémoch českého archívnicstva Karel Novotný, zástupca Archívnej správy MV Českej republiky.

Juraj Roháč, odborný asistent FFUK, hovoril o spolupráci katedry a archívov. Vyzval prítomných zástupcov archívov a Odboru archívnicstva, aby podali konkrétne návrhy na zlepšenie vuky poslucháčov archívnicstva.

Nasledujúca diskusia sa týkala teoretických i praktických problémov vyplývajúcich z uvedených referátov a príhovorov. Prím mali otázky spisovej a predarchívnej starostlivosti, tzv. archívneho predpočia. Obširny a závažný príspevok Ela Rákoša k týmto otázkam by si zaslúžil, aby sa aspoň tézovite objavil v písanom slove v Slovenskej archivistike i v populárnej forme v niektorom exponovanom denníku, či kultúrnom týždenníku. K týmto, ale aj ďalším

špecifikám sa postupne vyjadrili Dáriuš Rusnák, Ivan Chalupecký, Mária Kačkovičová, Peter Draškaba (aj s návrhom formuláru na poskytovanie a spolplatoňovanie rešerší pre advokátov, prípadne domácich bádateľov), Marta Melníková, Vladimír Horváth a Juraj Spiritza. Riaditeľ Odboru archívnictva priebežne zaujímal stanoviská k diskutovaným otázkam a odporúčal ich okamžité, následné i perspektívne riešenia.

V druhý deň rokovania, 17. mája, zástupcovia Odboru vnútornej prevádzky MV SR - pp. V. Šlahučka, P. Lengyel, J. Hollý, pp. H. Prvoničová, N. Nagyová - informovali prítomných zástupcov archívov o hospodárskom a stavebnom zabezpečovaní archívov, rozpočtových a iných finančných veciach a s nimi súvisiacimi praktickými záležitosťami hospodárenia a jeho vedenia v archívoch.

Porada priniesla celý rad závažných poznatkov a námetov, s ktorými a) vedúci pracovníci mali zoznámiť všetkých pracovníkov archívov, b) v rozšírenej forme sa objavia v zápise z porady a v Slovenskej archivistike, c) majú evokovať zrýchlenie a skvalitnenie pulzu odborného a vedeckého života v archívnictve.

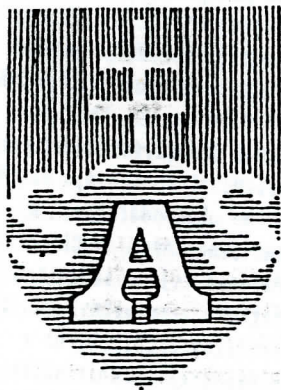
Ján Beňko

NAVRHY ZNAKOV SPOLOČNOSTI SLOVENSKEJ ARCHIVÁROV

K členom Spoločnosti i ostatným čitateľom nášho bulletinu - Fórum archivárov sa dostáva už druhé číslo vydané po uzávierke (15. 4. 1991) konkurzu pre amatérskych i profesionálnych heraldikov na návrh znaku Spoločnosti. Smutne však konštatujeme, že možnosť využil iba levočský tvorčí tandem Žifčák - Péchy, ktorí poslali svoje návrhy s ospravedlnením za oneskorenosť a s obavami, že ich aktivita už nebude aktuálna. Predložením ich výtvarnej myšlienky chceme vyprovokovať ďalších, ktorí sa z nedostatku sebadôvery, či pohodlnosti neodhodlali svoju predstavu dať na papier a poslať výboru SSA.

Návrh znaku pre hlavičku úradného papiera (znak je v národných farbách dvojkríž a trojvršie červené, písaná modré).

Návrh znaku pre okrúhlu alebo oválnu pečaťku s kruhospisným archaicky písaným textom (znak je v národných farbách).

Neváhajte a pridajte sa i Vy!

Výbor SSA

KOMU ČEŠŤ, TOMU ČEŠŤ!

V uplynulých dňoch sa na nás obrátil riaditeľ štátneho okresného archívu v Banskej Bystrici so žiadosťou o uverejnenie stanoviska k článku pojednávajúcemu o expozícii Závodov vypočítavej techniky Banská Bystrica na Medzinárodnom strojárskom veľtrhu v Brne, ktorý sme prevzali do nášho januárového čísla. Podľa riaditeľa SOKA P. Hamalu obsahoval nepravdivé údaje, vážne poškodzujúce štátny okresný archív v Banskej Bystrici. Vo svojom stanovisku uvádza, že: "Computer archív system (CAS) bol na MSV v Brne inštalovaný v stánku ZVT Banská Bystrica na počítačoch z produkcie tohto výrobcu. CAS mohol byť inštalovaný a vystavovaný v akomkoľvek inom stánku na ľubovoľných počítačoch kompatibilných s IBM. CAS je výlučným produktom štátneho okresného archívu v Banskej Bystrici a na jeho prisvojovanie nemá ZVT Banská Bystrica žiadne právne nároky."

Na margo povedaného treba dodať, že je správne, ak si autor háji svoje práva na pôvodnosť myšlienky, o to chválhodnejšie, že ide o propagáciu duševného produktu činnosti archívu, ktorá sa napriek výhradám prezentovala na tak významnom fóre, akým Brnenský veľtrh bezpochyby je. Pre čitateľov nášho periodika by bolo iste rovnako zaujímavé vedieť, či sa autori CAS ohradili proti pôvodcovi skreslenej informácie a aká bola reakcia denníka Národná obroda

ktory ju zverejnil. Zároveň sa domnievame, že by bolo osožnejšie využiť priestor Fóra archivárov na publikovanie aspoň stručnej informácie o dotknutom programe, znamenajúcom iste výrazný progres v uchovávaní a využívaní archívnych dokumentov.

Náhradou ponúkame komentár odborného časopisu Mechanizace a automatizace administrativy 1/1991 z pera J. Kováříka.

Redakcia

OPTICKÉ DISKY

Optické disky jsou paměťovým médiem budoucnosti. Předváděli je různí výrobci. Významné v této oblasti byly výrobky firem ATG Gigadisc Karlsruhe a Apple Computer Curych.

Závody výpočetní techniky Banská Bystrica, společně se Státním okresním archivem Banská Bystrica předváděly na veletrhu Optické disky ATG Gigadisc v rámci systému CAS (Computer Archiv System).

Funkci serveru počítačové sítě STULAN plní v něm počítač SM 52/12 ze Závodu výpočetní techniky Banská Bystrica a připojenými počítači jsou osobní počítače kompatibilní s IBM PC-XT a PC-AT.

Optické disky ATG — Gigadisc umožňují archivování informací v rozsahu 1 gigabytu až 13 terabytů. Tyto disky mají hustotu uložení 1—8,4 GB pro jedno médium a životnost zaručenou výrobcem více než 30 let s vysokým stupněm zabezpečení archivovaných údajů proti ztrátě a zničení.

Pro provoz optických disků na počítačích, které pracují pod operačními systémy UNIX, SINIX, VMS, MS-DOS se pro řízení a ovládání zásobníku a pro modulární strukturu archivu používá programové vybavení.

Jednotlivé jednotky a média optických disků mají tyto technické údaje:

Jednotky	GD 1001	GD 1002	GD 6000
Interface	SCSI	SCSI	SCSI
Střední doba přístupu	450 KB/s	125 ms	100 ms
Rychlost přenosu čtení/zápis	200 ms	450 KB/s	1000 KB/s
Zápis s verifikací	100	250	450
Kód korekce	RS	RS	RS
Střední doba poruchovosti	12 000 h.	12 000 h.	12 000 h.
média			
velikost sektoru	1 KB	1 KB	1 KB
počet sektorů na stopu	25	25	51
kapacita na jednu stranu	1 GB	1 GB	3,2 GB

První čs. otevřený archivní automatizovaný informační systém CAS umožňuje zpracování administrativních informací, archivních dokumentů, fotografií, knih, map, plánů, mincí, medailí, muzeálních sbírkových předmětů, negativů, obrazových informací, periodik, pečeti, pečetiidel, plakátů, pohlednic, projektové dokumentace, právnických informací, rentgenových snímků, technických a technologických informací, uměleckých děl, záznamů počítačové tomografie, zdravotnických informací a dalších informací nejrůznějšího druhu.

Systém CAS je určen pro zpracování informací v administrativě a v archivech, ale je možno jej uplatnit i v muzeích, galeriích, zdravotnických organizacích, knihovnách, státní správě, soudnictví, vědeckých a výzkumných institucích a v dalších oblastech. Setíí prostor a čas a umožňuje rychle zprostředkovat informace minulých generací pro současné a budoucí praktické využití.

ARCHIVARI O KOLEKTIVNEJ ZMLUVE

Pojem kolektívna zmluva dostáva v tomto období nové formy, nový obsah a najmä nový význam vzťahu medzi zmluvnými stranami. Ochrana záujmov zamestnancov bude nepochybne v činnosti odborov veľmi rýchlo získavať vrch nad suplovaním sociálnej, kultúrnej, či spoločenskej aktivity. O úlohe zameriavať odpor proti rozhodnostiam "vrchnosti", ako tomu bolo posledných 40 rokov, už hľadá netreba uvažovať. Zápas archivov a archivárov o primerané postavenie a najmä jeho všeobecné uznanie spoločnosťou sa vnieslo i do pripomienok ku kolektívnej zmluve MV SR - CSO, ktorého odborárskou súčasťou sú i oblastné archívy. So svojimi pripomienkami nás zoznámil tak riaditeľ, ako i pracovný kolektív ŠOBA v Levoči. Niektoré z nich sme pre ich všeobecnú aktuálnosť vybrali do nášho článku.

Riaditeľ dr. I. Chalupecký píše: Už dlhú dobu sa poukazuje na rozdiel medzi priemernými platmi úradníkov ministerstva a archivárov. Toho roku rozdiel prekročil 2 000.- Kčs (vychádza pre ministerstvo 5 038.- Kčs, pre archivárov 2 905.- Kčs). Archivári to považujú za hrubú diskrimináciu tým viac, že v súvislosti so zákonmi o reštitúciách, rehabilitáciách a pod. nesmierne vzrástol nápor na ich prácu. Nie je ich vinou, že jestvujúci mzdový predpis nedovoľuje zvyšovať vo väčšej miere objem miezd. Veľká časť vysokoškolsky vzdelaných archivárov má plat blízky minimálnej mzde, z ktorého nie je možné vyžiť. Odborári k podobnej úvahe dodávajú: Navyše je potrebné zohľadniť okrem iných dôvodov aj väčšiu škodlivosť nášho pracoviska (prašnosť, opotrebovanie až poškodenie zraku)... Našou snahou je, aby sa archivári dostali vo finančnom ohodnotení na takú istú úroveň ako ostatní pracovníci štátnej správy.

V závere svojho stanoviska odborári z Levoče hodnotia mechanizmus odborárskej činnosti: Zloženie Závodného výboru nezodpovedá zásadám odborárskej demokracie, 144 pracovníkov v archívoch zastupuje iba 1 člen OH (dr. Munková). Žiadame minimálne tretinové zastúpenie s prihliadnutím na jednotlivé regióny. Zloženie ZV v doterajšej podobe je pre nás neprijateľné.

Doporučujeme, aby pri riešení závažných odborárskych otázok boli prizývaní ako partner zástupcovia Spoločnosti slovenských archivárov, ktorá je našou stavovskou organizáciou a podľa svojich stanov rieši aj sociálne otázky archivárov.

Záverom žiadame Závodný výbor OH, aby k uvedeným pripomienkam zaujal stanovisko na najbližšej konferencii OH. V prípade, že výbor nebude prihliadať k našim oprávneným požiadavkám, naše členstvo v OH stráca opodstatnenie.

Radi zoznámime plénum archívnej obce i s ďalšími názorami a stanoviskami ku kolektívnym zmluvám, k odborárskej činnosti, ale i všetkým ostatným peripetiám dnešného života v archívoch na Slovensku. Veď hlavným cieľom Fóra archivárov je pomáhať komunikácii medzi inak vzájomne vzdialenými pracoviskami našich členov.

VAHA DOKUMENTU OPĀT VZRASTLA, ZIAC, NIE ARCHIVNEHO ... alebo NIEKOĽKO POZNANOK K RESTITOCIAM

Druhé oddelenie ŠOA SR, tradične nazývané oddelenie kapitalizmu, sa množstvom uchovávaného materiálu (9 bk) vyrovná i viacerým slovenským oblastným archívom. Rozsiahle fondy však spravuje iba 7 archívárov, vrátane odborných pracovníkov. V súčasnosti prežíva celé oddelenie frontálny útok odbornej, ale najmä laickej verejnosti, ktorá hľadá v archíve doklady a potvrdenia požadované štátnymi inštitúciami pre naplnenie ustanovení nových legislatívnych predpisov. Je to predovšetkým zákon o zmiernení následkov niektorých majetkových krívd - resp. zákon o tzv. malej privatizácii. Očakávané zákony o pôde a tzv. veľkej privatizácii tento tlak ešte vystupňujú.

Na počte vybavovaných spisov sa významne podieľajú žiadosti o potvrdenie národnosti so sčítaní ľudu 1930 a 1940. Súčasný stav správnej agendy oddelení dokresľujú i nasledovné čísla: V roku 1987 sa vybavilo 111 spisov, v roku 1988 122 spisov o rok neskôr (1989) už 164 spisov. Úplná lavína sa spustila v roku 1991, v januári to bolo 173, vo februári 178 a v marci 137 spisov, z toho bolo 233 žiadostí o potvrdenie národnosti a 235 žiadostí o potvrdenie držby pôdy. A tak to, čo pred rokom stihol vybaviť a zvládnuť jeden pracovník, v súčasnosti zamestnáva všetkých, vrátane vedúceho. Vzniknutá situácia opäť raz potvrdila vágnosť systému plánovania. Veď skutočnej archívnej práci sa nie je kedy venovať. Pracovníkov oddelenia zafažuje nielen enormné množstvo požiadaviek občanov na vyhľadávanie dokumentov, ale aj stav zachovaného materiálu a systém jeho uloženia. Písomné dokumenty k problematike pozemkovej reformy sa nachádzajú vo fondoch štátny pozemkový úrad v Prahe, Kolonizačný referát ŠPO, štátne obvodové úradovne, prídeloví komisári ŠPO na Slovensku. Spolu je to 6 869 škatúl, čiže 860 bk písomností. K uvedenému písomnému materiálu sa nezachovali pôvodné evidenčné pomôcky (menné zoznamy prídelov, abecedné indexy a pod.). Žiadateľ je vďačný za objavenie akéhokoľvek dokumentu, ktorý sa vzťahuje na jeho prípad. Žiať, aj žiadatelia pridávajú hodne práce archívárom tým, že uvádzajú neúplné a nepresné údaje k žiadostiam. Často chýbajú základné informácie ako napr. číslo parcely, nesprávne uvedené katastrálne územie, nie sú udané mená pôvodných majiteľov, rok pridelenia pôdy majiteľovi a iné. Materiál sčítania ľudu z roku 1930 a 1940, na základe ktorého sa vydávajú potvrdenia o národnosti občanov, predstavuje spolu 4 245 balíkov, pričom balík váži priemerne 5 - 10 kg. Vyhľadávanie údajov v sčítacích hárkoch je sťažené najmä v prípade obcí, ktoré nemajú hárky rozdelené podľa ulíc, vtedy sa musia prezrieť všetky sčítacie hárky. Prácu i v tomto prípade sťažujú nedostatočné informácie žiadateľov (neudané príp. nesprávne uvedené názvy ulíc, skomolené mená, nesprávne dáta narodenia a pod.).

Veľmi náročné sú aj bádateľské rešerše pre domácich žiadateľov i zahraničie, ktoré si väčšinou vyžadujú paralelné vyhľadávanie vo viacerých

archívnych/fondoch.

O všetkých týchto ťažkostiach však žiadateľ nevie. Očakáva kvalitné a najmä promptné splnenie svojej požiadavky. Nezriedka však jeho očakávanie nebrzdí náročnosť jeho vyhadávania, ale čosi iné. Ešte stále totiž platí úzus, ktorý vytvorila stará moc, podľa ktorého odosielanie rešerší a potvrdení prihlásenej národnosti patrí Ministerstvu vnútra, ktoré niekedy s veľkým zdržaním pošle adresátovi potvrdenie s komentárom "na základe potvrdenia SOA SR potvrdzujeme, že menovaný sa hlásil v roku ... k národnosti ..." Prostredníctvom OA MV SR sa expedujú všetky informácie do zahraničia. Státny ústredný archív SR, ktorému je väčšina požiadaviek adresovaná sa tak stráca a cudzina, nie bezdôvodne, získava dojem o nesvojprávnosti, či neschopnosti archívu na žiadosť odpovedať. A opäť sa cesta k žiadateľovi predlžuje.

Toto je iba hrubý náčrt situácie, ktorú ťažko pochopí ten, kto ju bezprostredne nepozná a "nesiahol si" na ňu. Je to zároveň informácia a výzva k žiadateľom, aby dôsledne formulovali svoje podania, výzva pre riadiace orgány, aby sa snažili minimalizovať byrokraciu systému našej práce. Veď do archívu patrí pokoj a nadhľad historického bádania - historické vykriky urgujúcich žiadateľov, ktorým komunistický režim ukradol ťažko nadobudnutelný majetok, patria niekam úplne inam. Ale o toa inokedy a inde...

K - B - R

OZNAMY - INFORMÁCIE

- Dňom sčítania ľudu 1991 vošli do života pripravené zmeny názvov ulíc a námestí. Všetkých našich odberateľov preto prosíme, aby nám prípadné zmeny svojich adries čím skôr oznámili.
- Náklad nášho časopisu je 80 ks, okruh odberateľov je veľký a nemôžeme ho ďalej rozširovať. Prúsime preto tých, ktorí Fórum archívárov dostávajú, aby vyšli novým záujmom v ústrety vyhotovením ďalším kópií FA. Tým zároveň reagujeme na žiadosť Mestského úradu v Nitre a prosíme o spoluprácu tamojši SOKA

Redakcia v Státnom ústrednom archíve Slovenskej republiky v Bratislave - Jozef Hanus, František Bokes, Peter Magura, Vychádza 10-krát ročne. Náklad 80 ks